

NUMINIS AUSPICIIS!
DISSERTATIO PHILOSOPHICA

CONSIDERATIO-
NEM FINIUM
IN RERUM NATURA

Sistens
Quam

Cum cons. Ampl. Consess. Phil. in Reg. Ac. Ab.

PRÆSIDE
VIRO. MAGNIFICO

D^N. JOHANNE
BROWALLIO,

S. S. Theol. Doct. ac Scient. Nat. Prof. Reg. & Ord.
Pro consuetis in Philosophia honoribus
Publicæ disquisitioni submittit

NICOLAUS AGANDER Th. F.

WIBURGENSIS

Die XIII. Julii Anno MDCCXLV.
In audit. Majori horis pro m. Solitis

ABOÆ, Excud. JOH. KIEMPE, Reg. Ac. Typ.

S:æ R:æ M:tis
MAGNÆ FIDEI VIRO,

Perillustri & Generosissimo BARONI
ac DOMINO,

D^N. CAROLO JOH.
STIERNSTEDT,

Provinciarum Kymmnegardiæ Savolaxiæ & Careliæ
PRÆFECTO ac GUBERNATORI.

MÆCENATI SUMMO.

*M*aximas, Generosissime Domine Baro, Virtutes
Tuas & insignia in patriam merita adeo celebria
iusta reddidit fama, ut supra omnes laudes meas posita sint.
Eo minus igitur gloriam Tuam ego, debita dicendi facultate
destitutus, levi verborum ornatu complecti sustineo. *Quem*
enim

enim latet virtus Tua, qua in castris maximi fortissimi-
que. post hominum memoriam, Herois ac Regis gloriosissime
memoria CAROLI XII. compluribus praclare factis efful-
sit inter plurima istius temporis Heroum supra humanam
opinionem patrata pulcherrima facinora? imprimis vero pia
mentis veneratione eosculatur mecum patria mea miran-
dam animi magnitudinem, que inter lugubria ultimi exi-
tiosi belli spectacula maxime illustris in Te emicuit, qua
hostibus saepe terriori, civibus vero praesidio fuisti, im-
mo sevientium hostium insultus usque ad ultimum
discrimen fortissime sustinisti ac paucissimis iisque
inexercitatis copiis crudeles maxime impetus hosti-
les saepius repulisti, atque sic bona, domos, imo ipsam
vitam multorum Civium, quibus alioqui cum ceteris mi-
serrime pereundum fuerat, ab armorum incendiisrumque
hostilium violentia liberaisti. His ceterisque praeclis virtu-
tibus Tuis, Generosissime Domine Baro, omnia per-
sonant; his immortalibus Tuis in has provincias patri-
amque totam meritis animi omnium percelluntur, inprimis
autem eorum, qui Te Praefectum suum consilio & forti-
titudine in bello magnum admirati, desiderio Tui, sub
extero Dominio detenti, incredibiliter flagrant, & jam,
reddita alma pace, Tuam in jucundissimo otio iustitiam
prudentiam gratiamque summam venerabundi experiantur.
Tanta autem virtutum Tuarum excellentia, a consilio,
ad illustre limen Tuum accedendi, me facile absterruisset,
nisi juxta prorensissimi Tui in artes ingenuas eosque qui
earundem culturae se devoverunt, affectus luculentissima ex-
sarent documenta. Illa vero animum mihi crexerunt, ut
banc

*hanc dissertatiunculam Nomine Tuo splendissimo collu-
strare Tibique devotissime consecrare audeam. Addidit
adhuc animum, indulgentia singularis, qua Parentes ca-
rissimos totamque domum paternam amplecti haud dedigna-
tus, es. Ignoscas igitur, Generosissime Domine Baro,
hanc audaciam ad gratia Tuæ aram confugiendi, Tibiq;
fortunam meam commendatam habeas. Erit tanta gratia
haud obscurum indicium, si ad dissertatiunculam hanc se-
reni vultus radios demiseris; cuius si voti compos factus
fuerim, de optimo Mæcenate mea sibi gratulabitur musa,
pro pereni Tuo Familiæque illustris flore, su-
premium Cæli Rectorem ardentissimis sibi spiritibus implo-
ratura, ut tam fulgidi sideris, hyperboreus Olympus no-
ster, occasum, sera demum videat vespera, sero omnes
boni luceant!*

Perillustris & Generosissimi Nominis Tui

Cultor & cliens humillimus

NICOLAUS AGANDER.

PROCINC'IUS.

§. I.

Considerationem qualemcunque Finium priscis iam temporibus Physicæ insertam fuisse, nonnulla testantur monumenta. Quamobrem percelebris ille Scientiarum Architectus Wërolamius, illam, non ut omissam, sed male collocatam, suo tempore, observavit; Propterea quod cum neglectu inquisitionis in causas efficientes, quæ Physicæ propria est, adhiberetur: Cumque præterea multa absurda & ridicula de finibus docerentur, vel in modum conclusionum ex positis deducerentur, factum tandem est, ut, Cartesio imprimis Auctore ex Scientia naturali, tamquam veris Philosophis indigna, proscripta hæc consideratio contemptui tantum non omnium exponeretur. Donec, qui rem suam accuratius agere & unum quodque vero suo pretio aestimare didicerant, magni nominis Philosophi, deprehenderent, quanto cum detrimento vera cognitio nis & solida eruditionis Scientia hæc in se maxime utilis ac necessaria, ob odium, quod perversa tractandi methodus illi conciliaverat, negligeretur; atque, de eadem in hõnorem

2
 vindicanda consilium inirent, & vel in Physicam iterum,
 ut prestantissimam ejusdem partem intraducerent, vel peculia-
 rem Philosophiæ partem illam constituerent, a Physica di-
 stinctam, hoc potissimum discrimine, ut quemadmodum Phy-
 sica attributa rerum naturalium atque causarum & esse
 etuum mutuam relationem &c. traderet: sic hæc scientia
 eadem attributa causas & effectus, ac quæ reliqua sunt,
 sed alio respectu, tamquam media videlicet & fines eorum-
 que justam subordinationem consideraret. Scientia hæc no-
 stra, ita seorsim tradita speciali nomine Teleologiæ aut
 Scopologiæ insignita est.

§. II.

Mundum profecto hunc eum etiam in finem a DEO ta-
 lem creatum esse ut homines ex rebus apparentibus
 invisibilia ipsius Creatoris, majestatica ejus attributa, agno-
 scere, illisque convenienter actiones suas instituere & DE-
 UM rite colere possint, & sacra testatur scriptura & re-
 cta ratio assequi potest. Homo namque, ut rationis parti-
 ceptus ac insuper ceteris anima corporisque facultatibus præ-
 cellentibus instructus, ad contemplationem hujus mundi to-
 tiusque nature perscrutationem aptus, Recte dicitur BACO-
 NI natura minister atque interpret; in hoc igitur studio operam
 indefessam omnium optime collocabit. Quamvis enim diffi-
 cilis cognitu sit rerum natura, in rebus tamen naturalibus
 singulis, ad testimonium Ciceronis in quæst. Tu/c. tanta
 est proprietatum vis atque copia, ut quo attentius in eas
 animus inquirat, eo majori compleatur voluptate, & quo
 longiores fecerit progressus, eo fortius alliciatur ad continu-
 andum studium augendique scientiam. Quo autem co-

2.
tius ac feliciter hac ipsa incedat via, idem ei in observando tenendus est ordo, quem ipsa natura in manifestando sequitur. Quamobrem ad singula seorsim & in legitima serie attendat, summa, qua fieri possit, curatione, acuminis, vi atque prudentia. Hinc neque plus neque minus in ordine natura se affectum putet, quam ipsa re observaverit ac mente complexus fuerit; nam ultra nemo progredi valet.

§. III.

Spreta vero atque neglecta contemplatione finium rerum naturalium perverse illi opinioni facile locus conceditur, quasi non omnia in universo ad certum scopum facta fuissent, sed aut casu fortuito aut bruta necessitate coaluissent & etiam num absque ulla provida cura aut manu rectri e Creatoris in mundo perennarent. Qui error, summis attributis Divinis repugnans, atheismum manifesto inducit, quo capitator pestis animos hominum nulla occupare potest. Quantum vero nostri intersit, ope accurate attentionis & considerationis rerum naturalium, non solum imposturae tam horrendae atque occasione atheismi obviam ire, verum etiam perfectionum Divinarum solidam & vivam ex operibus acquirere cognitionem, facile, qui mentem advertere voluerit, perspicit.

§ IV.

Quamvis autem omnium, quae in hoc universo existunt, rerum proprietates ne sagacissimus quidem mortalium indagare valuerit; poterit tamen ex nonnullis, in quibus divinitatis vestigia maxime manifesta sunt, adeo valida stupende potentiae, infinitae sapientiae & ineffabilis bonitatis Divinae ar-

4
gumenta detegere quilibet industrius nature indagator, ut
ad conditionem omni contradictione superiorem animo in-
generandam sufficere possint. Enimvero dum ad rerum
creatarum artificiosissimam structuram, maximam cujusli-
bet in suo genere perfectionem, multiplicem usum, admi-
randum denique nexum attenaimus; fines Divini clarissi-
me a nobis conspiciuntur.

TRACTATIO.

Caput Prius.

§. V.

QUOD in ipso hujus universi omniumque cor-
porum adpectu, mox nobis obvertatur, est
structura sive constitutio. Structura autem est
complexus sive conjunctio apta omnium eorum,
quæ ad rem pertinent, hoc est, quæ tam materiam
quam formam rei spectant. Quo igitur meliore
ex materia res quædam est confecta, & quo a-
ptiori forma instructa, eo perfectior ejus structu-
ra censenda erit & quæ utraque optima constat,
structuram habebit perfectissimam. Juxta formam
rei, si quidem illa rite erit judicanda, attenden-
dum est ad magnitudinem totius, multitudinem par-
tium, & modum quo connexæ sunt singulæ & ada-
ptatæ; ergo, quo majus fuerit totum, quo pluribus
constiterit partibus, quo denique magis conveniens
fuerit connexionis modus, eo illud præcellentiori
tor-

forma erit ornatum. Sed uniuersum corporeum, cuius magnitudinem ne quidem capit intellectus humanus, innumeris fere constat corporibus, tam maioribus quam minoribus; formam igitur habet, qua superbit, maxime admirandam. Corpora iterum mundi maiora & minora, immo minima cum multitudine partium, quæ infatiabili varietate distinguuntur, tum aptissima & maxime artificiosa earum connexionem conspicua sunt; gaudent igitur & illa forma pulcherrima. Materia plurimis inter se connexis attributis eminet indoleque ad structuram pulcherrimam huius mundi aptissima. Licet enim essentia corporis nos lateat, ex consideratione tamen extensionis, soliditatis, mobilitatis, quiescibilitatis, figurabilitatis, vis inertiae, gravitatis & attractionis pulcherrime elucescit sapientia Divina. Materia etiam singularis omnium corporum uniuersi adeo splendida & multiplex existit, ut ne cogitatione quidem concipere aliquid melius aut praestantius quisquam inter homines vel ingeniosissimus artifex unquam potuerit aut post hæc poterit. Quamobrem structura totius uniuersi & omnium rerum adeo elegans artificiosa & admirabilis existit, ut artem atque potentiam humanam, immo omnem mentis nostræ captum longe superet.

§. VI.

Quandoquidem res omnes in uniuerso artificiosissimis gaudent structuris §. I. & variis realitati-

ratibus deprehenduntur instructæ, per quas excellens earum obtinetur structura, nulla in illis locum habet repugnantia; ut superfluis non abundant, ita nec defectibus laborant; sed omnes in iis realitates optime consentiunt. Quia vero consensus realitatum dicitur perfectio; sequitur rebus omnibus inesse perfectionem. Quo plures autem realitates in se consentiunt, & quo aptius ad unum, quod per consensum efficitur, tendunt, eo major est censenda perfectio. Sed totum universum innumeris rebus, res singulas innumeris fere constare partibus, modoque compositas esse convenientissimo vidimus §. I. quare maximam perfectionem universo ejusque partibus singulis tribuendam esse sequitur. *Tanta utique omnibus rebus in universa natura perfectio inest, ut miram observatoribus pariat voluptatem, artem vero ostendat infinitam. Quamvis igitur rerum omnium structuras cognoscere minime valeamus, adeoque multe perfectiones rerum singularium a nobis non perspiciantur: tamen maxima hæc omnium rerum perfectio a nobis haud difficulter investigatur. Dum enim multis in rebus proprietates innumeras fere detegimus, licet plura semper mancant ignota. singularum eam deprehendimus dispositionem, ut ad communem aliquam cum cæteris scopum colliment obtinendum, conservationem videlicet totius ejusque incolumitatem.*

§. VII.

JAM ad usum partium omnium in universo corporum ostendendum pervenimus, qui adeo
se

7
se præbet conspicuum, ut a nemine in dubium
vocari queat. Quod ut experientiâ probatur, ita
rationi maxime est consentaneum. Usus enim di-
citur realitas vel bonum ab aliqua re dependens,
quatenus in res alias influit vel saltem influere potest.
Jam vero, in §. §. superioribus ostendimus, om-
nes res multas possidere realitates, easque sic
adaptatas esse, ut singulæ ad perfectionem totius
symbolam conferant: eamque ob causam omnes
rei partes usum aliquem habent. Porro omnes res
univerſi, quatenus sunt substantiæ, vi agendi gaudent,
quatenus autem structura optima constant, bonæ exi-
sunt; quapropter res omnes vi agendi atque rea-
litates communicandi gaudent; consequenter usus
earum sunt plurimi. Quoniam vero ex natura &
perfectione rerum usus earum dependent, eo plu-
res deteguntur, quo magis profundam & intimio-
rem naturæ cognitionem assequi nobis datum fuerit.
Non igitur aliud nobis concludere licet, quam suum, cui-
cunque rei in universo existenti, esse usum, nobis licet
non semper cognitum. Nullatenus enim, ab inscitia no-
stra, ad negationem ipsius rei, valet argumentatio. Cum
autem usus omnes ex natura & perfectione rerum de-
pendeant, quarum vero intima natura nos latente, ut
cetera que ad rem aliquam pertinent, sic quoque usus
omnes cognoscere non possimus, neque a posteriori ad cog-
nitionem omnium rerum earumque usum pertingere vale-
amus, quippe que infinite numero sunt, & plurima im-
mensum a sensibus nostris distant; ergo quicumque o-
mnem

inveniri rei alicui usum denegare ausus fuerit, is sibi injunctum sciat, assertionem suam uno vel altero vel utroque modo precedente stabilire. Nobis sufficit rationibus sententiam nostram corroborasse, eandemque experientia confirmari. Quotquot enim perspicacissimi viri in artificijs natura detegendis desudarunt, multos magnosque usus rerum naturalium invenerunt, pluribus posterorum sagacitati relictis: nec ullum adhuc in contrarium existit exemplum.

§. VIII.

Substantiæ rerum omnium, viribus agendi sunt instructæ, quæ ad certas realitates producendas continuo tendunt, & re ipsa easdem producant, nisi adfuerint impedimenta: ut ex §. antecedenti constat. Quum vero ea rerum sit ratio, atque relatio mutua, ut quibusdam certo ordine positæ, aliæ per eas ponantur atque determinantur; in universa autem natura rerum, structura artificiosissima & certis perfectionibus constantium, atque per eas, ad certos usus tendentium, ea obrineat mutua relatio, per quam, aut aliis inerviunt, aut aliarum participant realitates; ergo, quia ejusmodi rerum relatio dicitur nexus, patet dari in rebus existentibus nexum. Quæ autem connexa sunt, in ea serie collocantur, ubi illa relatio optime locum habet. Quemadmodum igitur res universi inter se connexæ deprehenduntur: ita etiam in illa serie se invicem excipiunt, ubi quæ per illas possibiles sunt realitates, ad actum opti-

optime pervenire possunt. Hæc ipsa, quæ dicta sunt, facile esset exemplis e natura rerum petitis illustrare: sive enim corporum attributa. sive eorundem vires & agendi rationem, sive leges nature & motus, sive corpora cælestia eorumque phænomena, sive corpora terrestria, utpote elementorum indolem, luminis naturam atmospheræ constitutionem, meteororum phænomena & usus, globi nostri figuram, motum, inclinationem & parallelismum axos, proportionem inter aquas & aridam, materiam denique & faciem externam consideraveris, ubique luculentissima sapientie & consilii documenta oculos animumque percellent, atque fines & usus optimi detegentur; imprimis autem illustres emicant, in triplici natura regno, fines & usus partium, si rite perspexeris mineralium indolem ac mixtionem, vegetabilium structuram, partes, locum natalem ac dietam; vel corporum animalium, membrorumque singulorum conformationem, cum vitæ generibus contuleris, adeo ut tandem clarissime pervidere possis, nullam in animali quolibet vel vegetabili fibræ, nullum in mineralibus punctum frustra positum esse, quin suum usum & scopum habeat, & sapientie divinæ præco sit. Clarissime autem omnium in homine ejusque, tam animæ facultatibus quam corporis structura, si iusta cum accuratatione considerentur omnia elucet laudata veritas. Adeo ut hoc unicum subiectum sufficere posset ad quemvis vel maxime attem convincendum. Quo in puncto egregiam præsertim operam posuit ex antiquioribus Galenus, ex recentioribus vero Wolffius, Nieuwentyt, aliiq; ad quos benevolam lectorem remittimus. Immo integris illustrum exemplorum voluminibus comprobata sunt ea, quæ ha-

bet Nieuwentijt, in dem nöthigen unterricht. S. 33. Um nun einem jeden so vernünftig ist von denen vollkommenheiten Gottes zu überzeugen / ist nun allein dieses hauptsächlich übrig / als / Erstens / das man trachte gewahr zu werden / wie in diesem sichtbaren Welt oder vielmehr in dem wenigen theil derselben / so uns bis anizo mit vollkommener gewisheit bekant durch die erfahrung ist / so viel weisheit / macht / Güte und verwunderung-volle absichten sich hervor thun / daß das allergrößte kunststück / so je durch menschen zuthun gemacht ist / nicht in die geringste vergleichung darbey kan gebracht werden. *Et Christ. Wolffius in praef. ad vers. Germ. operis Nieuwentijani*: Es ist kein einiges ding in der Welt / welches so beschaffen wäre / daß man aus seiner beschaffenheit alle eingeschafften Gottes nicht herleiten könne. Alle dinge *dependiren* von Gott und wie verschiedene eigenschafften in ihnen zu finden sind / so *dependiret* auch das jenige was in einem jeden dinge anzutreffen ist auf eine verschiedene weise von Ihm / das man durch das jenige / was man in denen natürlichen dingen wahrnimmet / durch untrügliche schlüsse der vernunft auf die eigenschafften Gottes kommen kan &c.

§. IX.

Postquam in antecedentibus breviter seorsim consideravimus structuram ac perfectionem rerum singularium, item usum partium ac nexum plurium; jam ad easdem proprietates junctim contemplandum progredimur. Omnes in
unie

universo res existentes, quarum proprietates nobis perspicere licet, structuris gaudent perfectis, atque in ea serie & connexione sitæ deprehenduntur, ubi quæ per earum naturas sunt possible optimo producantur modo, atque per vim activam singulis insitam ad reliquarum usus promovendum apprime faciunt, ut ex antea allatis constat: Adeoque hæ ipsæ proprietates ad perfectionem totius concurrunt, atque splendidissimum quoddam maximeque conspicuum, perfectissimum & artificiosissimum constituunt totum sive unum. Ut hanc rem Cicero in tribus de natura Deorum libris, imprimis autem secundo, & Galenus in suis de usu part. Corp. hum. libris omnibus magno verborum flumine atque apparatu uberrime exponunt & eo semper tendunt, ut quicquid in universa rerum natura deprehenditur, maxima arte & ratione summa absque ulla temeritate optime factum esse ostendant. Audiamus Ciceronem vel unico loco; ita autem ille: *Quæ copulatio rerum & quasi consentiens ad mundi incolumitatem coagmentatio naturæ quem non commovet, hunc horum nihil unquam reputavis- se certo scio. Idem fecerunt recentiores omnes rerum naturalium contemplatores.*

§. X.

Quod si examinaverimus res naturales generatim, possibilitatem atque existentiam in illis comperimus. Possibilitas autem consistit in consensu aut non repugnantia eorum, per quæ res ponitur: ideoque ipsa natura, perfectio atque

usus essentialis ex interna rerum possibilitate de-
 pendet; usus autem accidentalis, in nexu rerum
 rationem sui habet, qui & ipse aliunde pender,
 neque per essentias rerum necessario determina-
 tur. Si autem in rationem hujus possibilitatis
 inquiramus, inveniemus sane modum illum no-
 bis impervium atque intellectui nostro incompre-
 hensibilem. Quia vero omnium rerum datur
 ratio, erit illa utique in intellectu aliquo infinito,
 cum quo noster nullo modo conteri potest, qua-
 renda. Si existentiam rerum spectemus, nil pri-
 us quam contingentia se nobis offeret. Existen-
 tia enim rerum naturalium in ipsa earum essen-
 tia non fundatur; unde patet illas vi intrinseca
 ad existendum non determinari, sed absolute a-
 gnoscere aliquod principium externum existen-
 tiae suae h. e. causam. Si enim per essentias
 existentiae rerum determinarentur, tum quidem
 ab aeterno existerent; quoniam essentiae sunt a-
 ternae, & posito determinante ponitur etiam de-
 terminatum. Jam vero res quasdam in univer-
 so oriri, alias interire continuo observamus;
 Quare contingens existentia rerum naturalium ad oculo
 patet. Omnes ergo res majores minoresve, omnes
 partes mundi una cum toto existentia tantum-
 modo gaudent contingenti. Si igitur ratio dari
 debeat, cur res existentiam sint consecutae, con-
 sequantur atque retineant, erit illa petenda ab
 ente aliquo a mundo diverso atque distincto, quod ab-

absoluta necessitate existat, & per infinitam potentiam aliis in hoc universo rebus existentiam largiatur. Hinc quælibet res contingenter existens, quatenus propria virtute destituta est & aliunde pendet, existentiam entis absolute necessarii evincit. Quod si autem instituat quæstio, cur tales res & in tali ordine collocatæ in universo deprehendantur: tum quidem fundamentum erit derivandum ex vi infiniti intellectus, ut paulo ante dictum, qui has rerum naturas ac series sibi repræsentare, & facto decreto, per summam potentiam ad existentiam perducere voluit ac potuit. Scientia enim divina est quasi rei aut essentiæ exemplar. Ex his jam satis apparet tam res singulas quam omnes simul sumtas cum omnibus earum proprietatibus, in serie, in qua collocatæ sunt, arguere causam, eamque absolute necessariam, & infinito intellectu gaudentem.

Ens vero illud, quod absoluta necessitate existit, summa intellectus vi gaudet, & rationem universi in se continet, DEI nomine veneratur. DEUM igitur existere evincimus ex consideratione naturæ. *Est hæc methodus omnino vera atque genuina, qua ab effectu ad causam concluditur; modo observetur illud, quod, quemadmodum opera artis non ostendunt imaginem sed artem opificis; eodem quoque modo opera & effectus nature non repræsentant imaginem DEI, sed infinitas virtutes Divinas.*

EViſta ſic §. præced. ex intrinſecis atque extrinſecis rerum affectionibus h. e. modis quibus poſſibiles ſunt atque exiſtunt, cauſa intelligente; ſequitur totum hoc univerſum pro opere quodam habendum eſſe, ut & re ipſa eſt: Ideoque entia omnia quæ comprehendit, tam exiſtentia, quam ordinis atque connexionis ut & realitatum ac perfectionum independentium, rationem in illa unica cauſa habere. Quare jam ad fines in rebus naturalibus deprehendendos atque ubivis obvios demonſtrandum progreſſum facimus. Finis dicitur quod ens intelligens per actionem intendit, adeoque cujus gratia agit. Mundum a cauſa intelligente factum; omnesque in eo res ab eadem productas eſſe oſtendimus ſupra; quia vero cum intellectu ſemper conjuncta eſt voluntas, quod etiam iplum decretum & determinatio ad agenda importat, cauſa mundi etiam voluntate gaudet. Quicumque autem plene rem intelligit antequam illam producit, is & omnia quæ ex illa ſequentur ſeu effectus ejus prævidet. Cauſa ergo univerſi, quia infinito gaudet intellectu, antequam res ullas produxit, omnes earum conſequentias prævidiſſe cenſenda eſt. Ulterius, qui voluntate gaudet, priuſquam aliquid efficiat id velle debet. Intellectus enim ſemper præluceat, voluntas autem decernit; Ergo cauſa univerſi omnes res voluit atque decrevit, priuſquam illas produxit.

Ni.

Nihil igitur superest, quam ut statuamus cunctas universi res ad ejusdem Auctoris & causæ nutum atque decretum factas esse, eumque omnes, quæ ex illis sequuntur, realitates intendisse: Adeoque sequitur dari omnino fines in rerum natura.

Si respicimus ad naturas rerum antea expositas, videmus illas per consensum aut non repugnantiam eorum, quibus constant possibles esse, ideoque eadem ad unum aliquod obtinendum tendere, scilicet perfectionem; Quare concludimus ipsam perfectionem rebus inexistentem ex earundem natura oriundam, finem a causa intentum esse. Deinde ex perfectione substantiarum, quæ in ordine ac nexu constitutæ vim & activitatem suam exercent, proveniunt usus, qui infiniti in universo observantur; quare cum & hi ex essentiis aut structuris rerum a causa efficiente formati, vel nexu ab eadem constituto sequantur, quin fines sint, dubitari nequit. *Atque sic commodo satis & opportuno loco enictum est non solum dari fines rerum in hoc universo, verum etiam quinam illi sint in genere ostensum. Quare jam finis cujuscunque rei naturalis strictius defini potest, quod sit perfectio ejusdem rei, tam intrinseca, quam extrinseca ab intelligente causa prævisa, consensu essentialium atque certo nexu obtinenda, ad quam, re existentia donando, respexit quamque adeo productione rei obtinere cupivit. Fines ergo voluntatem causæ manifestat, ejusque quasi radius est.*

Caput Posterius.

§. XII.

DEmonstrato jam dari fines rerum naturali-
um, ad usus, quos ex consideratione eos-
rum capere possumus, eruendos atque exponen-
dos properamus. Primus isque primarius usus
est ad demonstrandum attributa divina. Et hæc
sane illa eadem est via, quam gentium Doctor
Paulus in Epist. ad Rom. Cap. i. inculcat. Ubi
dicit: το γινωσκοντες οτις manifestum esse & conspici in
creatione mundi; quod verum sequente per po-
tentiam æternam atque Divinitatem explicat. Jam
vero Divinitas est complexus attributorum Divi-
norum, quo pertinet præcipue infinitus intellectus
Divinus supra demonstratus atque potentia, per
quam & intellectum reliquæ virtutes se exerunt:
Adeoque hæc, tanquam generalia attributa cete-
ra complectentia considerari possunt. Atque sic
ex operibus rebusque creatis, quæ quasi radii
divinitatis sunt, ad ejus cognitionem, naturæ di-
ctamine, pervenimus. *Quare summam opera eorum
meretur laudem, qui hanc rationem ad cognitionem DEI
pervenienti, optime docent, atque sic, ab impiis & va-
nis speculationibus, mentes hominum abducunt, & ad
naturam, optimam illam magistræ, penitus inspicien-
dam reducunt eos, qui vere eruditionis atque pietatis
sunt amantes.*

§. XIII.

AD ea nunc attributa Divina & prædicata, quæ
ex

ex contemplatione finium detegi possunt, ordine proponenda pergimus. Sic fines rerum naturalium manifestant Conditoris Sapienciam; Fines enim rerum in ordine hujus universi, quo omnia quoad spatium & tempus aptissime sunt connexa, sic contentiunt, ut semper singuli sine media invicem, omnes autem ad communem aliquam finem obtinendum, qui ultimus audit: Scientia autem finibus obtinendis accommodata, adjuncta optima eligendi eaque ita ordinandi, ut alterum alteri subsidio sit, omniaque ad idem tendant est sapientia; Talis autem in DEO datur quoniam fines a DEO dependent, qui cum optime sint coordinati, in DEO datur sapientia summa, quam fines manifestant. Male quidam rem agunt, qui dum omnia in mundo per causas efficientes & finales connexa audiunt, necessitatem induci existimant. Quae tamen non alia est, nisi certitudo a DEO praevisa atque libere electa eaque optima, per quam vires substantiarum eo ordine conjunctae sunt sequae mutuo insequuntur, qui finibus Divinis, usque semper optimis, obtinendis maxime est conveniens. Distingnendum enim est inter nexum rerum sapientis & fatalis necessitatis quam distinctionem solide enotavit Illustr. Wolffius in Comment. lucul. & Mon. ad eandem Circa sapientiam Divinam e consideratione finium detegendam praeterea observandum: Ut in genere verum est, quod quo magis ardua & imperdita videatur veritas quadam, eo majore quoque jucunditate, multo labore detecta, afficiat cognoscentem; Sic in con-

fideratione naturæ idem quoque obtinet, ubi, quo difficilius intentu nobis videtur medium, ad certum quendam finem obtinendum, requisitum; hoc insigniori dein explemur voluptate, quando comperimus aptissimum ab infinito intellectu Divino esse adornatum. Quo in casu etiam ad humillimam illius sapientia venerationem, quæ omnem nostram cogitandi vim infinite excedit toto animo lubentissimi ferimur; Atque sic vera pietatis ardore inflammamur.

§. XIV.

Bonitas Divina in finibus quoque elucescit, atque ex iis facile detegitur. Usus enim, qui aut ex essentiis rerum aut earum nexu sequuntur, ad perfectionem aut conservationem promovendum tendunt; Quia vero fines cum usibus iidem sunt, etiam ad promovendas perfectiones faciunt. Sed determinatio voluntatis impertiendi aliis quod eorum perfectionem promoveret, bonitas audit; quæ, si tantum largiatur perfectionis, quantum quodlibet per essentiam recipere potest, est summa: Jam vero fines promovent perfectionem, quanta in essentias cadere potest; iidem autem ex decreto voluntatis Divinæ pendent; ergo sequitur fines manifestare bonitatem DEI summam, atque hanc ex illis inferri posse. Frustra queruntur nonnulli rebus quibusdam narratis bonitatis inesse, nam bonitas Divina singulis rebus pro capacitate essentia maximam imperiois perfectionem, quæ possibilis erat; plus autem tribuisse impossibile fuit; quod neque DEUS unquam facit. Existencia enim donavit DEUS b. e. complevit essentias rerum, atque sum omnem perfectionem

fectionem essentialem consecuta sunt. Dein optimo nexu omnes res conjunxit sapientissimus Conditor, ubi omnem perfectionem accidentalem singule consequerentur; ad eoque bonitatem maximam ostendit, que ex finibus innotescit. Et quambis, interdum res aliqua perfectione quadam careat, quam, absolute spectata, possidere potuisset, id contra bonitatem Divinam minime est interpretandum; nam perfectionem aliquam rei absolute spectate in nexu interdum negligere, ipsa sapientia requirit, ut ait Cudvortius System. intellect. Sect. V. Cap. V. Qui rite de DEI operibus judicare volunt, eos non decet quandam universalem partem separatim considerare, sed totius semper rationem habere.

§. XV.

EX sapientia & bonitate Divina junctim sumtis atque ex contemplatione finium supra illatis, oritur justitia Divina, quare & illa ex Finibus manifesta redditur. Cumque fines omnes in rerum natura ita sint dispositi atque ordinati, ut ad communem aliquem & ultimum promovendum tendant singuli, atque actio, qua DEUS efficit, ut omnia quæ in mundo eveniunt, fini, ob quem eum condidit, accommodata sint & in suo statu conferventur, dicatur *rectio seu gubernatio*; Sequitur Fines in rerum natura manifestare *rectionem atque gubernationem* Divinam. Idem dicendum de providentia; in quam rem Cudvortius modo citato loco legi meretur. Eodem modo cetera omnia attributa Divina ex Finibus innotescunt, utpote Majestas

C₂

Divi.

Divina, quæ omnium attributorum excellentiam importat, ut reliqua venerabundi prætereamus.

§. XVI.

Alter, qui ex consideratione Finium percipitur, usus est, ut rite discamus judicare de operibus Divinis, etiam illis, quorum non magna, propter experientiæ defectum, comparari potest notitia. Cum enim antea ostensum sit, rerum omnium dari Fines, adeo ut nulla unquam res frustra facta sit, & omnes Fines ita sint subordinati, ut ad communem illum & ultimum obtinendum contentiant: Cum porro fines per aptitudinem naturæ cujuscunq; rei obtineantur tales, qui ad perfectiones alias conferunt, easque promovent: sequitur omnino, quod ubi tales obtinentur fines, ibi naturæ cujuscunq; rei debita dispositio adsit, consequenter res quælibet bona & perfecta sit; res igitur omnes, quoad naturam, bonæ atque perfectæ esse debent in universa rerum natura.

Hanc propositionem magni utique esse usus nemo dubitabit, qui rite intellexerit quinam maximus sit fructus ex contemplatione hujus universi hauriendus. Qui enim propterea, quod proprium vel proximum singularum rerum finem assequi non valuerunt, ideo nullum dari falso sibi persuaserunt, etiam de egregiis maxime operibus natura viles admodum susceperunt cogitationes, eoque ipso in sapientiam atque bonitatem Divinam turpissime impegerunt, atque detraxerunt gloriæ Creatori optimo debita. Sufficere namque finis generalis rerum omnium nobis potest ad exitandum & fovendum pias cogitationes, atque rite judicandum de operibus,

ribus, quæ in rerum universitate observantur. Finis ille communis in quo consistit facili negotio intelligitur, fines enim omnium rerum naturalium aptissime promouent quasdam perfectiones: ideoque sapientiam & bonitatem creatoris nec non alia eminentissima attributa atque predicata ejus indicant, atque creaturis intelligentibus manifestant; Sed summarum in Deo perfectionum atque attributorum Majestaticorum complexus in essentia Divina, constituit gloriam Dei absolutam; ejus autem cognitio ab ente aliquo intelligente gloriam respectivam absolvit. Omnes igitur fines ad promovendum gloriam Dei, per perfectionem rerum creaturarum consentiunt; ille igitur erit ultimus rerum omnium Finis.

§ XVII.

Uuc luculenter patet omnia opera DEI ea debere gaudere natura atque sic constituta esse, ut gloriam ejus promovere possint. Cum autem ea sic gloriæ Divinæ excellentia, ut angustiis rationis nostræ comprehendi nequeat, neque quot & quibus modis illa promoveatur, a nobis perspicere potest; Hinc quoque de naturis rerum earum, quarum plurimi effectus nos latent, nihil speciatim cum certitudine a nobis sciri potest; in genere tamen novimus omnia modis fieri, per essentiam rerum a DEO dependentium, possibilibus, illisque Finibus convenientissimis, atque ideo naturas rerum illis obtinendis, semper esse maxime accommodatas: licebit tamen interdum conjecturas addere probabiles, tam ex Fine omnium rerum generali, quam ex quibusdam proprietatibus detectis, desumptas.

Hinc

Huc pertinent sententia Philosophorum de corporum cœlestium ac inprimis planetarum natura, atque quæstiones, an in illis creature viventes & intelligentes habitent. Nec enim vel absurde vel impie judicant, qui maxime congruum putant corpora tam vaste magnitudinis, artificiosa structura atque convenientis situs &c. posse fovere substantias viventes atque intelligentes, quæ quoque illorum corporum constitutiones cognoscere, rerumque ibi existentium usu sese perficere possint, atque sic illa, tamquam splendidissima summi architecti ædificia, cum voluptate ex concinna eorundem structura atque sapientia creatricis splendore exorta, intueri, & Conditori perfectissimo hymnos canere ejusque laudes celebrare.

§. XVIII.

Hinc, quid de complexu operum Divinorum seu hoc universo generatim judicandum sit, paucis accipe: Totum universum, omnia opera DEI, sive entia contingentia a DEO producta complectens, est medium ad promovendam DEI gloriam adornatum; cumque ab infinito intellectu sit productum, atque summa sapientia effectum, quin fini illi accommodatum atque maxime conveniens sit, non est dubitandum. Si autem illud, erit universa ejus natura perfectissima, & consequenter substantiarum omnium vires eo ordine conjunctæ, quo ad finem ultimum a DEO intentum promovendum optime conducere possunt; neque eo fine nunquam excidere poterit Opifex maximus. Quod enim diximus in entibus uniformiter agentibus etiam

etiam plene obtinet; illa autem entia, quæ libertate agendi gaudent, adeoque omnem necessitatem respuunt atque per motiva actiones suas determinant, in illa serie locata esse debent, atque iis involuta circumstantiis, in quibus optima motiva ad illum ipsum finem promovendum eis suppetant. Adeoque ex intentione ac dispositione Divina omnia in universo sunt optima, consequenter mundus opus DEI optimum censendum erit.

Cum tamen mala etiam in mundo existere nemo negare possit, de illis omni tempore perdifficilis existit questio in quam multa inquirere nostri nunc non est instituti. Sufficiet breviter dixisse, quædam mala ipsarum rerum concomitari essentias diciturque Metaphysica, qualia in rerum natura non dantur; alia autem per accidens in entibus libere agentibus existere, ad essentiam autem rerum non facere, nec Deum auctorem agnoscere, sed ex abusu libertatis, quam entibus intelligentibus concedi maxime e re erat, provenire. Horum ergo cum culpa in ipsas creaturas liberas redundet, eo minus mali existentia serpulum nobis movere debet, quod simul ad manifestationem justitiæ atque misericordiæ Divinæ faciat, & multa bona ex malis indirecte proveniant. Sic perfectionem Christianam Paradisiacæ prestare statuunt Theologi, vide Disp. Theol. Inaug. de Perfectione Christiana, quæ auctore Summe Reverendo atque Celeber. S. S. Theol. Doctore antea hujus Academia Professore Primario, jam Pastore inter Holmenses Primario & Consist. ibidem urbici Præsida, Dn. Andrea Bergio, prodit anno 1736.

*Ex sine hominis etiam immortalitatem animæ, quæ intimiorem
ejus*

ejus naturam prodit, optime posse evinci existimamus: quæ namque sumuntur rationes a justitia vel gloria Divina, non nisi mediantibus finibus innotescunt.

§. XIX.

Tertius usus, ex consideratione Finium hauriendus, est investigatio seu detectio principii Juris Naturæ. Fines rerum naturalium sunt perfectiones tam intrinsecæ quam extrinsecæ, aut consensu formalium, aut nexu constituto & rerum plurium harmonia obtinendæ. Quicquid ergo facit ad fines, facit etiam ad perfectiones; perfectionem autem quod promovet, bonum est. Contra, quod finibus repugnat intert imperfectiones; imperfectio autem malum importat. Actiones humanæ liberæ circa varia occupantur objecta & diversimode determinari possunt; pro diversa autem determinatione diversam sortiuntur æstimationem moralem. Si enim cum Fine a DEO intento objecti & agentis conveniant, bonæ, si vero eidem contrariantur, malæ audiunt.

Ex Finibus ergo cognoscitur moralitas actionum. Sed Jus Naturæ concernit actionum humanarum moralem æstimationem. Ergo Jus naturæ cognoscitur ex Finibus. Fines rerum naturalium patefaciunt voluntatem Divinam; deteguntur autem ex rerum natura. Fundamentum Juris Naturæ a plebisque statuitur natura rerum, ab aliis autem voluntas Divina; quæ opiniones re ipsa eodem recidunt; Si modo voluntas Divina spectetur con-

sequenter ad naturam rerum, quæ quidem omnium primum est fundamentum Juris naturæ, quatenus illud secundum omnem suam latitudinem spectatur; patet igitur ulterius cognitionem Finium intervire cognitioni principii Juris Naturæ. *Agnoverunt hos ipsam etiam multi ex Philosophis antiquioribus, quorum alii clarius, alii obscurius sententiam expresserunt. Hinc Stoici precipiebant convenienter nature vivendum esse; quod ipsum multi alii deinde inculcarunt: nec dissentiunt qui naturam humanam in specie pro fundamento venditarunt; licet inde suborta sit questio, in quo statu eadem spectanda esset: non enim excludunt fines rerum in sphaera nostra positarum, quamvis primum & proximum in nobis ipsis fundamentum inveniri deprehenderint. Quo enim accuratius, ex natura nostri & rerum in sphaera nostra positarum, fines divinos perspexerimus, eo perfectiorem vitam habebimus regulam; Quæ enim cum essentia cujuslibet rei congruunt, & per naturam obtineri possunt perfectiones sunt fines; & consequenter summa perfectio ultimus Finis. Si ergo finis est obtinendus, omnis perfectio possibilis erit adquirenda. Observantia autem officiorum est, perfectio in hominem cadens; ergo, si Finis hominis satis fiet, omnia expleri debent officia. Deinde, cum homo per finem sui obligetur ad omnes perfectiones per naturam possibiles acquirendum; sed omnium perfectionum simultanea possessio eidem ut creature non conveniat, successiva acquisitio perfectionum obtinebit, & sic continuus ad majores indies perfectiones progressus; qui felicitatem absolvit entis finiti intelligentis, quatenus summa-*

D

perfe-

perfectio possibilis finis erit hominis ultimus, Cum vero homo sibi ipsi sufficere non possit, sed aliis rebus extra se positis indigeat, conjungi cum finis proprii cognitione necessario debet rerum extra nos in Sp̄era nostra positarum finium intelligentia; ut illis, finibus divinis conformiter & ad proprie perfectionis promotionem, uti queamus. Etenim ipsa constitutio organorum corporis & facultatum illis respondentium anime, qua ad res externas determinati sumus, fines divinos arguit quoad rerum externarum considerandi necessitatem; & fines earundem intellecti genuinos & perfectioni nostre & intentioni divinæ maxime conformes usus docent. Adeo ut hoc pacto omne nostrum studium, omnis cognitio, non nisi disciplina quadam sit moralis, docens quomodo, pro situ & natura nostra, recte partes nostras in hoc universo exsequi debeamus.

§. XX.

Quartus ergo, qui ex contemplatione Finium divinorum in rerum natura, elicitur fructus quemque hic ultimo loco exponemus, est, quod fundamentum omnis veræ atque solidæ eruditionis nec non rite instituendarum actionum omnium, nos docere possit. Consideratio enim finium ad cognitionem DEI ejusque attributorum per usum primum nos deducit, deinde ad rite judicandum de operibus Divinis, per usum alterum valet. Tum ad cognitionem Juris naturæ per usum tertium conducit. Quia autem eruditio vera dicitur, quæ nos aptos reddit ad obtinendum fines a DEO intentos, & proinde complectitur cognitionem rerum

rum pro situ nostro, certam atque solidam, ad perfectionem & felicitatem nostram applicandam, ope actionum per genuina motiva determinatarum; atque fines præterea rerum naturalium manuducunt nos ad cognitionem DEI & perfectionum, ut & naturæ rerum extra nos positarum, æque ac nostri; & ulterius docent nos actionum ad felicitatem nostram tendentium indolem, quarum continuato exercitio progressus ad alias & alias perfectiones ac proinde quoque ipsa felicitas, obtinetur; Ergo in detectione Finium utique situm est genuinæ eruditionis, atque actionum omnium recte suscipiendarum Fundamentum.

Eruditio igitur conducit ad usum vite, qui quidem ille finis est, ad quem obtinendum omnis intellectus & voluntatis emendatio collimare debet. Unde sequitur, omnem eruditionem qui ad intellectum instruendum facit, etiam ad vitam perficiendam debere esse accommodatam: Alioquin enim sterilis esset & tantum inchoata. Vita enim discendum est non Scholæ: Quare omnis cognitio, quæ non influit in vitam, nullius est usus aut frugis; sed, dicente magno Werulamio lib. II. de augm. Scient. si quis judicet doctrinam omnem referendam esse ad usum & actionem, is recte sapit. Hinc ab ingenio ignavo, adulatorio, levi ac volatili, nimis grammatico, præjudiciorum vel affectuum turba repleto, nulla eruditio vera expectari potest. Quam in rem præclare sentit Præcl. Dn. Jo. Georg. Zur Linden in Rat. Med. Herm. pag. 47. §. 93. & inprimis illos, qui nimis grammatices studio tenentur, considerare jubet, DEUM finxisse homines suos quasi gentiles, non ut idearum

involucris per vitam pascere, sed ut solidae cognitionis⁴
 fructu immortalem spiritum expleant & delectarent. Clarissime
 autem vere eruditionis constitutio patet e natura mentis
 nostrae ejusq; nobilissimis facultatibus tam cognoscitivis quam ap-
 petitivis, atque finibus, ad quos singula admirando creatoris
 artificio disposita deprehendantur. Etenim, si naturam no-
 stram una cum nexu, in quo nos cum aliis rebus posuit
 Creator consideraverimus, facile patebit finis ab ipso inten-
 tus & ex fine eruto vere eruditionis indoles. Facultates
 videlicet intellectuales ac organa eo spectantia sapientissime
 adeo disposuit Creator, ut sollicitissime eum videamus pro-
 spexisse nobis omnibus, quae ad eruditionem vitae generi no-
 stro accommodatam acquirendam spectant. Idem etiam ex
 nexu facultatum intellectualium atque moralium denuo con-
 spicitur. Atque sic ex his finibus singulis, tum praecipue
 generali ex eis eruto, non solum eruditionis vera natura
 sed & omnium ejus adminiculorum conformatio intelli-
 gi potest & propius ostendi, quam tamen, ut nimis prolixè
 operis, instituti nostri ratio non capit. Id tantum addi-
 mus, quod cum lectio librorum optimum eruditionis sit ad-
 miniculum, non possumus non ex sententia antea laudati
 Werulamii, post veteris illius a. modum exemplaris, mun-
 di scilicet ipsius & naturae rerum ac mentis, commendare
 lectionem librorum physicorum atque philosophicorum, in qui-
 bus magna illa scientiarum omnium mater, naturalis puta
 Philo'sophia, ad pias meditationes applicatur, & veritates
 utilissimae, religionem, justitiam honestatem ceterasque vir-
 tutes morales spectantes, ex illa deducuntur, instituto plus
 quam laudabili.

Qui vero naturam atque fines in illa Divinos considerare neglexerunt, in varios & turpissimos saepe errores prolapsi sunt. Quod omnium temporum stobilis testatur experientia. Non tantum enim nugis & fabulas sub eruditionis titulo obtruserunt orbi, sed ad impietatem usque summam processerunt; exemplo sit Spinoza hostis infensissimus finium in rerum natura. Cujus impia de mundo, tam quoad existendi modum quam ordinem, commenta, ut & absurdissima, qua ipsam voluntatem DEI fato subijci comminiscabatur, sententia, ideoque nullam libertatem DEO in creando mundo concessam fuisse, consequenter nec ullam electionem aut intentionem fieri potuisse sibi persuasit, satis testantur cum in horrendum hoc ac rationi adeo inimicum fatum, prolapsus, dum de natura prius iudicium ferre coepit, quam illam ex operibus cognoverat. Mirum enim quantum seducuntur tantum non omnes, qui experientiam contemnentes, ex notionibus deceptricibus & propositionibus indeterminatis philosophari conantur. Qui vero duces & magistras sequuntur experientiam atque ad naturam rerum sedulo attendunt ex aliorum lapsibus sibi optime cavere discunt, rationes rerum modeste ac caute rimantur, immo sipe certitudinem velut sensibus usurpant.

Discamus itaque, quotquot ad veram eruditionem adspiramus, homunciones, ad debitam contemplationem universi, quod infinita artis speculum & sapientiae atque bonitatis Divinae optimum praerogonium est, & agnitionem finium divinorum tam necessariam animos sollicitè advertere. Detectio enim finium legitima facem nobis praeferet clarissimam, quam secuti, scogulos ad quos antea multi imprudentes
 offer-

*cesserunt, prætervehemur tutissimi; atque ad veram
 DEI operumque Divinorum cognitionem pervenimus; ut
 venerationem ita majestatis DEI summam animis insiga-
 mus, atque gloriam ejus quam maxime promoverem,
 propriis studentes perfectionibus, sicut rationales decet, au-
 nitamur. Sic omnium, qui ultimus est,
 obtinebitur*

FINIS.

Errata notabiliora

Pag. 14. lin. 8. independentium leg. inde pendentium
 p. 23. l. 27, nunquam l. unquam p. 23. l. 28.
 1736. l. 1733.

Clarissimo Domino AUCTORI,
Amico singulari.

Qui vastissimam hujus universi compagem acutiori
mentis acumine perpendunt, haud difficile animadver-
tunt, ex vicissitudinibus illi occurrentibus dependentiam, ex
dependentia existentiam auctoris, quem DEI nomine vene-
ramur; qui, ut interpret quasi existeret perfectionum sua-
rum infinitarum, illam producere voluit. Immensa nam-
que mundi magnitudo, quid clarius, quam potentiam:
admiranda structura & aptissima omnium partium copu-
latio, intelligentiam; actualitas, voluntatem Conditoris te-
stantur? Infiniti ex mutua rerum ad se invicem rela-
tione procedentes usus, ceu tot sapientiae juxtaque boni-
tatis Divinae vestigia nobis innōtescunt. Haec optima est
via illorum evertendi deliria, qui vel mundi aseita-
tem defendere, vel existentiam summi Numinis in du-
bium vocare non erubescunt. Te igitur, amice optime,
quum nobilissimum hocce argumentum, praecipue vero considera-
tionem, finium, in praesenti Tua dissertatione solide ex-
posuisse audio, letitiam, quum ex ea percepi maximam,
non possum non publico hoc documento declarare. Justis
laudibus hoc est insignibus, Te prosequi, vetat amicitia
nostra idque eo minus necessarium judico, quum tot
sine laudum Tuarum praecones, quot pia hujus veritatis
dantur amantes; ipsumque opus Tuum, quod consecrasti
egregium, melius, quam tenuissima ea, quae mihi inest
dicendi facundia, illas loquatur. Gratulor tantum & ex
animo Tibi gratulor insignes animi Tui dotes; gratulor
egregiam Tuam in Philosophia scientiam etatem Tuam
longe

longe supergradientem; gratulor denique lauream illam,
qua propediem applausu omnium ornandus eris. De ce-
tero rogo, ut præmia eruditionis consequaris uberrima
in Tui Tuorumque commodam & solatium exoptatissi-
mam! idque magis animo quam calamo

Totus Tuus
Laurentius Poppius
Wiburgensis.

Sägne Din til Herr Candidaten, Auctoren.

E finnes smått ell' stort inunder himla fäste
Som wore fäsfängt gjordt, och utan nytta här,
Ei på then jord so n wi här bägge bo och gäste,
Som ei sin afficht har och men'skian mycket lär.

Den sanning du min Bror förnuftigt nu utförel
Uti Ditt wittera werck och lärda snilles skrift;
Fördenskul om dit läf man alla tala hörer,
Och ryçhtet wida kring dit läford för med drift.

Apollo innan kort med Lagerkrantsen græna
Dit hufwud kænner wist ina der Mulers spel,
Och då din möda sit med heder will belöna,
För det at Du min Bror förhållit Dig så wåhl.

Wår höga himla Drått, Dig unne såds alt nöje!
I allan tid min Bror, blif i hans sällhets famn!
Han gifwe dig alt godt, och lyckan til Dig bö e!
Lef stendigt blif och bo i ro och wålgångs hamn!

Dustar af hertat
Claud. Joh. Molander
Wiburg.